

זילת

לשוויון וזכויות אדם

מודל הפגנה נושם:

**לא נותנים למשטרה
לחנוק את זכות המחאה**

**נייר עמדה על התאמת מרחבי
ההפגנה להנחיות הקורונה**

מאת:

**אייל לוריא-פרדס, רכז מדיניות זולת
עינת עובדיה, מנכ"לית מכון זולת**

ישראל, אוקטובר 2020

רקע

בשלושת החודשים האחרונים התעצמה המחאה נגד ראש הממשלה נתניהו עקב המשפט הפלילי המתנהל נגדו, הכישלון בטיפול במגפת הקורונה ברמה הבריאותית והכלכלית והמשבר החריף באמון הציבור שנוצר על רקע כל אלו. לאחר שבועות ארוכים שבהם עשרות אלפים הגיעו להפגנות המרכזיות מול מעון ראש הממשלה הרשמי, הממשלה התקינה תקנות לפי חוק סמכויות הקורונה החדש שנחקק בכנסת שבו לראשונה נכנסו הגבלות דרקוניות על חופש המחאה.

במסגרת התקנות החדשות, מותר להגיע להפגנות רק בתוך רדיוס של קילומטר ממקום המגורים, וזאת רק הואיל וההפגנה שומרת על כללי הריחוק החברתי: קפסולות של 20 איש במרחק 2 מטר אחד מהשני, כאשר בין קפסולה לקפסולה יש לשמור על מרווח של 20 מטרים. במוצ"ש האחרון (03.10.2020) יצאו רבבות ישראלים וישראליות בלמעלה מ-1,000 מוקדים ברחבי הארץ כדי להמשיך את המחאה, לפי ההנחיות החדשות.

בכמה מוקדים, בייחוד בערים הגדולות ותל אביב בראשן, מספר המפגינים שיצאו במסגרת הטווח המותר לפי חוק הגיע למאות אנשים ואף יותר. עם זאת, המשטרה לא אפשרה מרחב הפגנה מספיק גדול כדי שלמפגינים תהיה הזדמנות לשמור על ההנחיות הממשלתיות, המסורבלות ממילא. במקום זאת, המשטרה סגרה את ההפגנות במתחם מצומצם, במטרה לפזרן במעצרים אלימים ובמאות קנסות על הפרת ההנחיות - שהיא עצמה גרמה להן.

במסגרת נייר עמדה זה, נציג את האופן שבו זכות המחאה נפגעה באופן חמור על ידי התנהלות שגויה ולא חוקתית מצד המשטרה, אשר בהתנהלותה בהפגנות מוצ"ש לא אפשרה את מימוש הזכות תוך שמירה על תקנות הקורונה שהוחלטו בממשלה. אנחנו פונים למשטרת ישראל בבקשה להתאים את מרחבי ההפגנה באופן שיאפשר שמירה על הנחיות הקורונה, תוך התחשבות בשוני במספר המפגינים בין מוקד למוקד ותוך כדי המחאה עצמה.

הזכות הנפגעת: חופש המחאה

זכות חופש המחאה היא נגזרת של הזכות לחופש הביטוי, שהיא מהזכויות החוקתיות הראשונות שהוכרו במשפט הישראלי (בג"ץ קול העם בשנת 1953). בשנת 1995 היא קיבלה מעמד חוקתי מלא, כנגזרת של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בשורה של פסקי דין, עמד בית המשפט על כך שהמשטרה נדרשת להבטיח את זכות חופש המחאה של המפגינים, ולהגבילה רק במקרים בהם יש חשש ממשי לסדר הציבורי ולשלום הציבור. על המשטרה להגן על המפגינים, ובעידן מגפת הקורונה - גם לוודא כי תנאי השטח של המחאה מאפשרים שמירה על ריחוק חברתי בהתאם להנחיות.

גם בצל הקורונה בחודשים האחרונים, זכות ההפגנה נשמרה - בין היתר לאור הקושי האינהרנטי הטמון בכך שהממשלה תחליט על הגבלת ההפגנות נגד עצמה. לאחר לחצים פוליטיים כבדים של מפלגת הליכוד, הכנסת חוקקה ביום שלישי (29.09.2020) תיקון לחוק סמכויות מיוחדות להתמודדות עם נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה), תש"ף-2020, שאפשר לממשלה להכריז על "מצב חירום מיוחד" שבמיסגרתו ניתן יהיה להגביל הפגנות לתחום רדיוס הסגר הכללי (קילומטר אחד). לאחר יומיים, הממשלה הכריזה על "מצב חירום מיוחד" זה, שהביא לסגירת עסקים קטנים שההנחיות הקודמות לא היו תקפות לגביהן, להגבלת התפילות ולאיסור על הפגנה מחוץ לטווח הקילומטר בכפוף להנחיות שמירת המרחק.

על החוק והתקנות בעקבותיו, הבעייתיים מאוד מבחינה חוקתית, הוגשו כבר מספר עתירות לבג"ץ בטענה כי הממשלה והכנסת הגבילו באופן לא מידתי את חופש המחאה. אך מעבר לטענות בדבר התקנות עצמן, מההפגנות הרבות במוצ"ש האחרון (03.10.2020), נראה כי התנהלות המשטרה הרחיבה את הפגיעה בחופש המחאה בכמה אופנים. ראשית, ההתנכלות למפגינים ועיתונאים בעת המחאות - תוך שימוש באמצעים אלימים לפיזור הפגנות וחלוקת קנסות - גורמת לאפקט מצנן נוסף על חופש המחאה.

שנית, המשטרה הכריזה על מספר מוקדי הפגנות כהתקהלות לא-חוקית, מבלי שהיה ניסיון אמיתי לאפשר מתחם מחאה גדול מספיק כך שיוכלו המפגינים לממש את זכות המחאה בהתאם לתקנות החדשות. בכך, המשטרה לא מילאה את חובתה החוקתית לאפשר, ככל הניתן, במסגרת ההנחיות הנוכחיות את זכות המחאה באופן חוקי.

בנוסף, יש לציין כי התנהלות המשטרה במוקדים רבים הביאה לסיכון בריאותי למפגינים, שכן כליאתם במתחם מצומצם שבו לא ניתן לקיים את ההנחיות הבריאותיות בנוגע לקורונה עשויה לעלות בכדי פגיעה של גורם שלטוני בזכות לבריאות של המפגינים והמפגינות.

המלצה

מכון זולת - לשוויון וזכויות אדם, ממליץ למשטרת ישראל להתאים את מרחב ההפגנה במוקדי המחאה ברחבי הארץ בהתאם למספר המשתתפים, כך שתהיינה אפשרות לשמור גם על הזכות להפגין וגם על בריאות הציבור בהתאם להנחיות הקורונה. המשטרה נדרשת להיערך לשינוי תוואי ההפגנה, כולל הסדרי תנועה מתאימים, תוך כדי ההפגנה במוקדים השונים וזאת בכדי לאפשר לכל המעוניינים בכך ברדיוס הרלוונטי לממש את זכות היסוד הבסיסית במשטר דמוקרטי.

יתרה מזאת, הפרקטיקה של "כליאת" המפגינים במתחם סגור כדי להקל על חלוקת קנסות היא פסולה מיסודה. "כליאת" המפגינים היא תחימת מרחב הפגנה מצומצם בגידור סגור, כך שמפגינים המעוניינים לצאת או להיכנס אינם יכולים לעשות כן. לאחר שהכליאה מתבצעת, השוטרים במקום נכנסים על מנת לעצור מפגינים או לחלק קנסות. אך בכך, הקנסות המחולקים על הכרת הנחיות שמירת המרחק פסולות מעיקרן - שכן "כליאת" המפגינים היא זו שלא אפשרה להם לשמור על מרחק. כלומר, משטרת ישראל מחלקת קנסות על הכרה שהיא בעצמה גרמה להיווצרותה. על כן, אנו ממליצים למפגינים אשר קיבלו דו"ח בהפגנה לדרוש לעמוד לדין, לקבל את יומם בבית המשפט, ולא לשלם את הקנס בטרם בית המשפט נתן את דעתו על התנהלות זו של המשטרה במחאות אלו.

זולת

לשוויון וזכויות אדם

זולת לשוויון וזכויות-אדם הושק במאי 2020. זהו מכון ייחודי המשלב מחקר וניתוח יחד עם פעילות אקטיביסטית ברשתות החברתיות ובתקשורת הממוסדת, וממצב את עצמו כגשר בין הזירה הפוליטית לחברה האזרחית. המחקרים של זולת בוחנים את מציאות הפוליטית והציבורית, אבל העבודה שלנו מסתכמת לא רק בזה. כמכון מחקר אקטיביסטי, אנחנו נאבקים באמצעות הצגת סדר יום אלטרנטיבי, עיצוב השיח הציבורי וקידום מדיניות וחקיקה שתקדם את ערכי הדמוקרטיה וזכויות אדם. אנחנו מייצגים תפיסה רחבה של זכויות-אדם, המתייחסת אל זכויות אוניברסליות, זכויות אזרחיות פרטיות וקולקטיביות, וזכויות חברתיות - כמכלול. לגישתנו, הזכויות השונות תלויות זו בזו ומחייבות זו את זו.

קראו עוד בהצהרת הכוונות שלנו

מכון זולת לשוויון וזכויות אדם

נשיאה: זהבה גלאון

מנכ"לית: עינת עובדיה

ליצירת קשר: info@zulat.org.il

לאתר זולת: zulat.org.il

לתרומות: [אתר ישראל תורמת](#)